

Barbara Sitko<http://orcid.org/0000-0001-7770-1858>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

barbara.sitko@upjp2.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2025.5104.32

Edukacja ekologiczna NGO w świetle nauczania papieża Franciszka. Analiza działalności komunikacyjnej projektu „Caritas Laudato si”

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przybliżenie działalności trzeciego sektora w obszarze edukacji ekologicznej, inspirowanej nauczaniem Kościoła katolickiego. Zastosowana metoda badawcza to studium przypadku projektu „Caritas Laudato si”, obejmujące działania komunikacyjne podejmowane przez nadawców tej inicjatywy w zakresie edukacji ekologicznej. W ramach tej metody dokonano analizy treści obejmującej w szczególności przekazy zamieszczone na oficjalnej stronie internetowej projektu. Wyodrębniono dwa główne problemy badawcze, sformułowane w postaci następujących pytań: 1) Jakie kanały komunikacyjne oraz metody i narzędzia są stosowane w ramach działalności komunikacyjnej projektu „Caritas Laudato si”? 2) Jakie kluczowe elementy przesłania encykliki *Laudato si’*, odnoszące się do kryzysu klimatyczno-ekologicznego, występują w przekazach nadawców projektu „Caritas Laudato si”? Pierwsza część pracy prezentuje wybrane zagadnienia dotyczące kryzysu klimatyczno-ekologicznego, w tym obecne również w nauczaniu papieża – przede wszystkim w encyklice *Laudato si’*. Druga część obejmuje opis kanałów komunikacyjnych wykorzystywanych przez nadawców analizowanej inicjatywy, a także charakterystykę metod i narzędzi stosowanych w jej ramach. Omówiono w niej również wartości obecne w encyklice Franciszka, komunikowane jednocześnie przez nadawców projektu „Caritas Laudato si”.

SŁOWA KLUCZE: edukacja ekologiczna, świadomość ekologiczna, ekologia integralna, encyklika *Laudato si’*, działalność komunikacyjna NGO

ABSTRACT

Environmental Education by NGOs in Light of Pope Francis' Teachings. Analysis of the Communication Activities of the 'Caritas Laudato si' Project

The aim of this article is to present the activities of the third sector in the field of environmental education, inspired by the teachings of the Catholic Church. The research method used is a case study of the Caritas Laudato si' project, covering communication activities undertaken by the initiators of this initiative in the field of environmental education. As part of this method, content analysis was carried out, focusing in particular on messages posted on the project's official website. Two main research problems were identified, formulated in the form of the following questions: (1) What communication channels, methods and tools are used in the communication activities of the Caritas Laudato si' project? (2) What key elements of the message of the encyclical Laudato si', relating to the climate and ecological crisis, are present in the messages of the broadcasters of the Caritas Laudato si' project? The first part of the article presents selected issues related to the climate and ecological crisis, as presented in the Pope's teachings, primarily in the encyclical Laudato si'. The second part describes the communication channels used by the broadcasters of the analysed initiative, as well as the characteristics of the methods and tools used within its framework. It also discusses the values present in Francis' encyclical, communicated simultaneously by the broadcasters of the Caritas Laudato si' project.

KEYWORDS: environmental education, environmental awareness, integral ecology, *Laudato si'* encyclical, NGO communication activities

Wprowadzenie. Kryzys klimatyczno-ekologiczny w kontekście edukacji ekologicznej

Aktualna sytuacja klimatyczno-środowiskowa określana jest przez naukowców niepojęcymi terminami, takimi jak: kryzys klimatyczny, katastrofa, destabilizacja czy nawet eko-apokalipsa (Skubała, 2020, s. 6). Postępujący globalny kryzys klimatyczno-ekologiczny, definiowany jako „jeden z fundamentalnych procesów współczesności powiązany z antropogenicznymi zmianami klimatycznymi oraz utratą bioróżnorodności, zagrażający bezpieczeństwu planety” (Jasikowska i Pałasz, 2022, s. 806), stanowi bowiem jedno z najważniejszych wyzwań dla ludzkości. Uchodzi on za niezwykle poważny problem, szczególnie ze względu na obojętność człowieka wobec zachodzących zmian, stanowiąc tym samym bezprecedensowe wyzwanie etyczne (Urbaniak, 2020, s. 82).

Ogólnie rzecz biorąc, aktualna epoka geologiczna – nazywana antropoceniem – wyróżnia się nadzwyczajnym stopniem zdominowania przez działalność

człowieka, związaną m.in. ze wzrostem gospodarczym. W rezultacie dochodzi do drastycznego zwiększenia zapotrzebowania na wodę, energię oraz ziemię, co przejawia się m.in. w nasileniu emisji gazów cieplarnianych (dwutlenku węgla, metanu i podtlenku azotu), wzroście temperatury powierzchni Ziemi, utracie lasów tropikalnych oraz wymieraniu gatunków (Sitko, 2022, s. 84). Z sytuacją tą wiąże się także zjawisko konsumpcjonizmu, charakteryzujące się nadmierną konsumpcją dóbr materialnych i usług, będących wynikiem pozornych, a nie rzeczywistych potrzeb ludzkich. Konsekwencją nieracjonalnego dążenia do ich zaspokojenia są m.in. wspomniane negatywne skutki ekologiczne, a także społeczne (Wasilik, 2014, s. 66). Konsumpcyjny styl życia stanowi zatem jedną z przyczyn owego kryzysu.

Warto zauważyć, iż w dzisiejszych narracjach omawiany problem bywa z jednej strony marginalizowany przez niektóre środowiska, z drugiej natomiast – niewspółmiernie wyolbrzymiany przez inne. Ta druga narracja przejawia się choćby w działaniach – często skrajnych i kontrowersyjnych – podejmowanych przez radykalnych aktywistów należących do ruchu klimatycznego „Ostatnie Pokolenie”. Działalność tego ruchu uznawana jest za kontrowersyjną i przekraczającą granice prawne i etyczne ze względu na stosowane przez jego członków niedopuszczalne praktyki, takie jak oblewanie pomników farbami czy blokowanie dróg (por. *Głośno, ale czy skutecznie?*, 2024).

Pomimo zróżnicowanych głosów na temat omawianego kryzysu liczne dowody naukowe w postaci opracowań i raportów przygotowywanych na bazie wiarygodnych badań obejmujących zmiany klimatu oraz utratę różnorodności biologicznej wskazują na jego doniosłość. Ich autorami są badacze i badaczki reprezentujący międzynarodowe ośrodki naukowe (Jasikowska i Pałasz, 2022, s. 9–10). Również głos Kościoła katolickiego, wyrażany w wypowiedziach oraz oficjalnych dokumentach jego przedstawicieli, stanowi potwierdzenie powagi aktualnej i prognozowanej sytuacji klimatyczno-ekologicznej. Jednym z takich dokumentów, określanym jako przełomowy, jest encyklika *Laudato si'* papieża Franciszka, spajająca kwestie środowiskowe z problemami moralnymi oraz społecznymi. Najogólniej rzecz ujmując, papież Franciszek zasłynął z nauczania proekologicznego, a jego przystępny, nacechowany bogatą symboliką język dodatkowo wzmacnia siłę przesłania tego dokumentu – zwłaszcza w zakresie ekologii integralnej (o czym będzie mowa w dalszej części artykułu).

W odpowiedzi na wyzwania związane z omawianym kryzysem wiele podmiotów podejmuje działania zmierzające do przeciwdziałania poszczególnym zagrożeniom. Aktywność ta dotyczy nie tylko rządów i innych instytucji publicznych działających na poziomie legislacyjnym. Obecnie także część podmiotów komercyjnych angażuje się w działalność proekologiczną – w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility*, CSR). Istotne w tym obszarze okazują się również inicjatywy podejmowane przez organizacje pozarządowe (ang. *non-governmental organizations*, NGO).

Należy podkreślić, iż istotne są kompleksowe działania angażujące zarówno władze publiczne – w kontekście systemowych rozwiązań – jak i inne instytucje, w szczególności w zakresie edukacji ekologicznej. Stosowna edukacja ekologiczna, rozumiana jako proces podnoszenia świadomości społecznej na temat ochrony środowiska, stanowi jedno z kluczowych narzędzi w dobie niepokojącej sytuacji klimatyczno-ekologicznej. Narzędzie to jest szczególnie ważne, gdyż może prowadzić do uznania przez jednostki własnego uczestnictwa w tym kryzysie, a także do przyjęcia za niego odpowiedzialności. Zdaniem bioetyka środowiskowego Marcina Urbaniaka obie te kwestie są fundamentalne dla moralnej przemiany ludzkiego funkcjonowania w świecie zagrożonym konsekwencjami omawianego problemu (2020, s. 78).

W szerszym znaczeniu edukacja ekologiczna powinna mieć wymiar interdyscyplinarny i odnosić się do każdego aspektu życia człowieka. Jej właściwe ukształtowanie powinno stanowić rezultat indywidualnych przemyśleń oraz doświadczeń. Z uwagi na fakt, iż sama wiedza teoretyczna nie jest wystarczająca do wytworzenia nawyku dbałości o środowisko, ważną rolę odgrywa przekazywanie odpowiednich zasad moralnych oraz wzorców zachowań (Sitko, 2021, s. 53). Pożądane są zatem konkretne inicjatywy w tym obszarze mające na celu zachęcenie społeczeństwa do podjęcia określonych działań. Również kontekst religijny może odegrać zasadniczą rolę – jako dodatkowy argument potwierdzający znaczenie problemów natury ekologicznej oraz poruszający ludzkie sumienia. W tym kontekście warto przywołać słowa filozofa i ekologu Stanisława Jaromiego, wskazujące na sens działań podejmowanych w skali mikro, będących niejako uzupełnieniem rozwiązań systemowych: „Działając na rzecz zmiany systemowej, wołając o nawrócenie ekologiczne świata, musimy zacząć od siebie, od osobistego nawrócenia i codziennych właściwych wyborów” (2019, s. 10).

Metodologia badania

Celem artykułu jest przybliżenie działalności trzeciego sektora w obszarze edukacji ekologicznej, inspirowanej nauczaniem Kościoła katolickiego. Analiza zostanie przedstawiona w świetle kluczowych zagadnień wyeksponowanych w encyklice *Laudato si'* papieża Franciszka.

Badanie przeprowadzono w paradygmacie jakościowym. Zastosowaną metodą badawczą jest studium przypadku (ang. *case study*) projektu „Caritas Laudato si'”, obejmujące działania komunikacyjne podejmowane przez nadawców tej inicjatywy w zakresie edukacji ekologicznej. W ramach tej metody dokonano analizy treści obejmującej w szczególności przekazy zamieszczone na oficjalnej stronie internetowej projektu, wyróżniając się znacznymi zasobami materiałów.

Na potrzeby badania wyodrębniono dwa główne problemy badawcze, zgodne z zakresem tematycznym publikacji. Zostały one sformułowane w postaci następujących pytań badawczych:

1. Jakie kanały komunikacyjne oraz metody i narzędzia są stosowane w ramach działalności komunikacyjnej projektu „Caritas Laudato si”?
2. Jakie kluczowe elementy przesłania encykliki *Laudato si*’, odnoszące się do kryzysu klimatyczno-ekologicznego, występują w przekazach nadawców projektu „Caritas Laudato si”?

W odniesieniu do powyższych pytań konieczna będzie identyfikacja i opis kanałów komunikacyjnych wykorzystywanych przez nadawców analizowanej inicjatywy, a także charakterystyka metod i narzędzi stosowanych w jej ramach. Ponadto niezbędne okaże się omówienie wartości obecnych w encyklice Franciszka, komunikowanych jednocześnie przez nadawców projektu „Caritas Laudato si”’. Punktem wyjścia analizy będą zagadnienia dotyczące kryzysu klimatyczno-ekologicznego, przedstawione w nauczaniu papieża – przede wszystkim w encyklice *Laudato si*’. Ze względu na bogactwo treści encykliki *Laudato si*’ konieczne będzie ograniczenie tego przeglądu do wybranych kwestii. W ocenie autorki są to zagadnienia kluczowe i reprezentatywne w kontekście problematyki niniejszej publikacji. Dodatkowo zaprezentowana zostanie krótka charakterystyka organizacji Caritas Polska jako inicjatora analizowanego projektu.

Kwestie ekologiczne w nauczaniu papieża Franciszka

Pomimo pojawiających się głosów, iż Kościół katolicki bagatelizuje problemy natury środowiskowej, należy zaznaczyć, że wiele istotnych aspektów wybrzmiewa – w różnym zakresie i wymiarze – w katolickiej nauce społecznej. Wątki proekologiczne pojawiały się również w refleksjach poprzedników papieża Franciszka. Jaromi akcentuje, że na dziesiątki lat przed tym, do czego wzywał Franciszek, papieże ostrzegali przed kryzysem ekologicznym (2019, s. 156).

Nie ulega jednak wątpliwości, że to papież Franciszek poświęcił wyjątkowo dużo miejsca w swoim nauczaniu kwestiom ekologicznym, nawiązując do nich m.in. w homiliach, książkach czy encyklikach. Warto wspomnieć, że specyficzny język przekazu Franciszka nie pozostaje bez znaczenia w kontekście jego nauczania ekologicznego. Na prostotę – rozumianą jako nieunikanie języka potocznego – a także na autentyczność komunikacji papieża wskazuje Piotr Sztompka. Badacz podkreśla także jasność i przejrzystość interpretacji Ewangelii oraz dowcip i ironię biskupa Rzymu. Te swoiste, a zarazem naturalne zabiegi uczyniły go charyzmatycznym mówcą, podejmującym trudne tematy społeczne. Z kolei styl papieża, wyrażający się w ascetycznej i ewangelicznej prostocie postawy, stanowił znakomite uzupełnienie jego nauczania w tym obszarze (Sztompka, 2019,

s. 66-67). Franciszek miał świadomość, że formy przekazu wiary są liczne oraz obejmują również gesty i znaki (Niewiadomski, 2015, s. 59).

Myśli papieża Franciszka związane z omawianą problematyką wybrzmiewają szczególnie w fundamentalnej encyklice *Laudato si'*. Jest ona w całości poświęcona potrzebie ochrony przyrody, przy jednoczesnym nawiązywaniu do wątków społecznych i moralnych. Choć od jej ogłoszenia minęło już ponad dziesięć lat, przesłanie tego dokumentu pozostaje dziś jeszcze bardziej aktualne – zwłaszcza w kontekście pojawiających się głosów, że zawarte w niej proekologiczne przesłanie nie zostało w wystarczającym stopniu właściwie odczytane przez środowisko katolików w Polsce.

Przekaz papieża zawarty w tym dokumencie obejmuje wiele istotnych kwestii. Z punktu widzenia tematyki niniejszego artykułu warto przyrzeć się przede wszystkim zagadnieniom odnoszącym się bezpośrednio do kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Na szczególną uwagę zasługuje co najmniej kilka fragmentów encykliki, spośród których jeden brzmi: „Zmiany klimatyczne są problemem globalnym, z poważnymi następstwami ekologicznymi, społecznymi, ekonomicznymi, politycznymi oraz dotyczącymi podziału dochodów, i stanowią jedno z największych wyzwań dla ludzkości” (Papież Franciszek, 2015, s. 22). W tym krótkim fragmencie encykliki wyakcentowane zostały najpoważniejsze konsekwencje zmian klimatycznych, a także ich istota, o czym była już mowa we wstępie. Kontynuując tę myśl, papież dodatkowo zauważa: „Na przykład zmiany klimatyczne powodują migracje zwierząt i roślin, które nie zawsze mogą się zaadaptować, a to z kolei wpływa na zasoby osób najbiedniejszych, które są również zmuszone do migracji (...). Tragiczne jest zwiększenie liczby migrantów uciekających od biedy spowodowanej degradacją środowiska (...)” (Papież Franciszek, 2015, s. 23).

Szczególne miejsce w ekologicznym nauczaniu Franciszka zajmują zatem ubodzy. W odniesieniu do nich papież podkreśla potrzebę zarówno współpracy w rozwiązywaniu strukturalnych przyczyn ubóstwa, jak i codzienne, proste czyny będące wyrazem solidarności rozumianej jako braterstwo. Braterstwa nie można jednak pojmować jako sporadycznego gestu hojności, lecz jako reakcję człowieka obejmującą akceptację powszechnego przeznaczenia dóbr oraz społecznej funkcji własności (Niewiadomski, 2015, s. 56). Solidarność w tym ujęciu nierozzerwalnie wiąże się z kwestią sprawiedliwości, czego wyrazem jest następujące stwierdzenie autora analizowanej encykliki: „prawdziwe podejście ekologiczne zawsze staje się podejściem społecznym, które musi włączyć sprawiedliwość w dyskusję o środowisku, aby usłyszeć zarówno wołanie ziemi, jak i krzyk biednych” (Papież Franciszek, 2015, s. 38).

Poza powyższym w refleksjach papieża wybrzmiewa również sytuacja zwierząt. Franciszek akcentuje ten temat m.in. w odniesieniu do zanieczyszczeń, czego przykładem jest następujący fragment omawianego dokumentu:

Z kolei w morzach tropikalnych i subtropikalnych napotykamy rafy koralowe, będące odpowiednikiem wielkich lasów lądu stałego, ponieważ goszczą około miliona gatunków, w tym ryby, kraby, mięczaki, gąbki, glony i inne. Wiele raf koralowych na świecie jest już dziś jałowych lub ulega stałej degradacji (...). Zjawisko to jest w dużej mierze spowodowane zanieczyszczeniami, które docierają do morza (...) (Papież Franciszek, 2015, s. 33).

W świetle powyższego należy podkreślić, że papież wyjątkowo mocno łączy nową ewangelizację ze sprawami społecznymi. W centrum Ewangelii stawia zaangażowanie na rzecz innych oraz miłość do bliźniego (Niewiadomski, 2015, s. 56). Jak zauważa Anna Kamińska, Franciszek krytycznie odnosił się do ekologii pozornej czy powierzchownej, która utrwała nieodpowiedzialne i bierne podejście do kwestii środowiskowych w kontekście postawy wobec bliźnich. Podejście oparte na tego rodzaju etyce prowadzi do przewrotnych zachowań ludzi – poprzez akceptację ich aktualnego stylu życia, przejawiającego się w nadmiernej konsumpcji, oraz wzmacnianie autodestrukcyjnych skłonności (2020, s. 136–137). W zamian papież proponuje „nową wrażliwość ekologiczną” (Papież Franciszek, 2015, s. 165). W obliczu aktualnej sytuacji środowiskowej praktycznym przejawem tego rodzaju wrażliwości jest „ekologia integralna”, stanowiąca podstawę myśli zawartych w encyklice. Trzeba zauważyć, że określenie to ma bardzo szeroki zakres znaczeniowy. Jak podkreśla Kamińska, obejmuje ono: ekologię gospodarczą, środowiskową i społeczną, ludzką ekologię życia codziennego, ekologię kulturową, zasadę dobra wspólnego, a także sprawiedliwość między pokoleniami (2020, s. 138).

Integralny wymiar ekologii w ujęciu Franciszka należy rozumieć przede wszystkim w kontekście nierozłącznych relacji pomiędzy różnymi obszarami kryzysu. Papież ma tu na myśli przede wszystkim wzajemne powiązania między przyrodą a społeczeństwem, które w niej żyje. Wskazują na to następujące słowa:

Nie ma dwóch odrębnych kryzysów, jeden środowiskowy, a drugi społeczny, ale istnieje jeden złożony kryzys społeczno-ekologiczny. Wytyczne dotyczące rozwiązania wymagają zintegrowanego podejścia do walki z ubóstwem, aby przywrócić godność wykluczonym i jednocześnie zatroszczyć się o naturę (Papież Franciszek, 2015, s. 112).

Ogólnie rzecz biorąc, realizacja wskazań papieskich wpisujących się w ramy ekologii integralnej stanowi poważne wyzwanie i nie jest możliwa bez odpowiedniej edukacji. W tym kontekście szczególnej uwagi wymaga działalność podmiotów wdrażających wartości, o których mówi papież Franciszek. Jednym z nich jest Caritas Polska.

Caritas Polska – charakterystyka organizacji

Caritas Polska jest instytucją pomocową Kościoła katolickiego. Wśród strategicznych kierunków jej działalności znajdują się m.in. gotowość niesienia pomocy w przypadku kryzysów humanitarnych, zagrożeń dla zdrowia publicznego oraz klęsk żywiołowych – zarówno na terenie Polski, jak i poza jej granicami. Wśród celów organizacji wymienia się również integralny rozwój człowieka poprzez eliminowanie deficytów społecznych oraz promowanie programów zrównoważonego rozwoju. Co więcej, członkowie Caritas Polska oraz osoby z nią współpracujące prowadzą działalność charytatywną i humanitarną, m.in. poprzez udzielanie pomocy materialnej osobom potrzebującym oraz realizację programów wsparcia skierowanych do różnych grup społecznych. Przejawem tej aktywności są także zbiórki publiczne (*Misja i statut*).

Z informacji podanych na głównej stronie internetowej Caritas Polska wynika, że od 2004 r. podmiot ten posiada status organizacji pożytku publicznego (OPP) (*O nas*), co wskazuje na przynależność do trzeciego sektora. Trzeci sektor to innymi słowy przestrzeń aktywności społecznej usytuowana między państwem a rynkiem – sektorem publicznym a prywatnym. W przeciwieństwie do podmiotów prywatnych, a więc nastawionych na zysk (Łosiewicz, 2018, s. 276), organizacje pozarządowe są non profit. Ich zasadniczym celem jest działalność o charakterze publicznym, przejawiająca się w rozwiązywaniu problemów społecznych oraz służbie na rzecz dobra wspólnego (Tkocz, 2016, s. 24).

Działania podejmowane przez podmioty pozarządowe mają ścisły związek z marketingiem społecznym. Pojęcie to zostało zdefiniowane po raz pierwszy w 1971 r. przez Philipa Kotlera i Geralda Zaltmana jako: „proces planowania, wdrażania i kontrolowania programów ukierunkowanych na wzrost adaptacji idei społecznych” (1971, s. 5). Chociaż marketing społeczny bazuje na zasadach marketingu komercyjnego, odnosi się on do wartości uznawanych za społecznie pożądane – m.in. w zakresie zmiany postaw lub zachowań jednostek na społecznie pożądane (Tkocz, 2016, s. 26).

Projekt „Caritas Laudato si’”, którego pełna nazwa brzmi: „Caritas Laudato Si’: Aktywna edukacja wspólnot Caritas w zakresie przeciwdziałania nadkonsumpcji w dążeniu do gospodarki o obiegu zamkniętym”, stanowi przykład wspomnianej wyżej aktywności społecznej. Jest on realizowany przez organizację Caritas Polska i współfinansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Zgodnie z informacjami podawanymi przez inicjatorów tego projektu należy go uznać za praktyczny przejaw działalności NGO w obszarze kształtowania świadomości ekologicznej (*Ekologia integralna*).

Analiza działalności komunikacyjnej projektu „Caritas Laudato si”

Analiza działalności komunikacyjnej projektu „Caritas Laudato si” zostanie przedstawiona w odniesieniu do pytań badawczych sformułowanych we wstępie. Należy zauważyć, że wzajemnie się one przenikają i uzupełniają.

W kontekście pytania dotyczącego nośników przekazów oraz metod i narzędzi komunikacyjnych w pierwszej kolejności dokonano kategoryzacji działań komunikacyjnych podejmowanych przez nadawców tej inicjatywy. Wyróżniono takie aktywności, jak informowanie, angażowanie (motywowanie) oraz przekonywanie adresatów do określonych wartości, a także promowanie projektu. Kategorie tych działań – z uwzględnieniem ich specyfiki – przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Kategorie działań komunikacyjnych podejmowanych w ramach projektu „Caritas Laudato si”

Kategorie działań komunikacyjnych	Informowanie odbiorców	Angażowanie (motywowanie) odbiorców	Przekonywanie odbiorców	Promowanie projektu
Specyfika	Przekazywanie odbiorcom informacji dotyczących ekologii integralnej oraz podnoszenie ich świadomości w tym zakresie.	Podjęcie działań o charakterze angażującym i motywującym odbiorców – m.in. poprzez budowanie społeczności oraz otwartość na dialog – w ramach prowadzonych profili w mediach społecznościowych.	Prowadzenie narracji o charakterze perswazyjnym w kontekście apeli i wezwań do podjęcia określonych działań na rzecz środowiska – zgodnie z przekazem papieża Franciszka, zawartym w encyklice <i>Laudato si’</i> .	Obejmuje dwa typy promocji: a) wewnętrzną – skierowaną głównie do zespołu, wolontariuszy i partnerów projektu; b) zewnętrzną – ukierunkowaną na przedstawicieli mediów.

Źródło: opracowanie własne.

Należy podkreślić, że strona internetowa stanowi główny kanał komunikacyjny omawianej inicjatywy, będący jej swoistą wizytówką. Można ją uznać za niemal wzorową – zarówno pod względem treści, jak i formy – ze względu na jej wyjątkową czytelność. W kontekście wizualnym zawiera elementy przyciągające uwagę odbiorców poprzez nawiązywania do tematyki ekologicznej, czego

przykładem jest dominacja koloru zielonego. Z kolei w warstwie merytorycznej wyróżnia się bogactwem treści, na co wskazuje m.in. podstrona „Biblioteka”, zawierająca liczne materiały edukacyjne – w tym poradniki, opracowania naukowe, a także plik do pobrania encykliki *Laudato si'* w bezpłatnej wersji PDF (*Biblioteka*). Istotnym elementem strony jest także elektroniczna książka w postaci przewodnika mającego ułatwić wdrażanie ekologicznych zmian w codziennym życiu. E-book ten można pobrać bezpłatnie po zapisaniu się do newslettera (*Ekobook*), który stanowi kolejny kanał komunikacyjny projektu. Innym kanałem komunikacyjnym wykorzystywanym przez nadawców inicjatywy są podcasty poświęcone tematyce ekologicznej. Aktualnie (stan na 21 maja 2025 r.) na jednej z podstron dostępnych jest pięć tego rodzaju materiałów (*Podcasty o ekologii*). Zróżnicowanie omówionych pokrótce nośników oraz bogactwo dostępnych na nich treści przesądza o informacyjnym charakterze projektu, wpisującego się w kategorię działań komunikacyjnych, do których należy informowanie odbiorców.

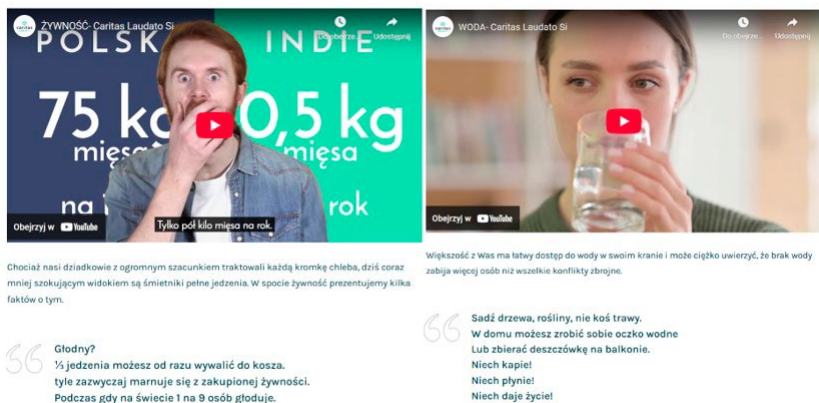
Poza stroną internetową nadawcy projektu prowadzą również działalność komunikacyjną w obszarze mediów społecznościowych. Obejmuje ona trzy platformy: Facebook, Instagram oraz YouTube. Wykorzystanie tych kanałów potwierdza, że inicjatorzy omawianego przedsięwzięcia są otwarci na dialog i nastawieni na budowanie społeczności, co wpisuje się w ramy kategorii angażowania (motywowania) odbiorców. Jak już zasygnalizowano, ze względu na ograniczenia objętościowe publikacji konieczne było pominięcie analizy tych platform. Warto jednak zaznaczyć, że profile projektu „Caritas Laudato si'” w mediach społecznościowych mogą stanowić przestrzeń do dalszych badań w obszarze tematyki niniejszego artykułu.

W obrębie działalności promocyjnej podejmowanej przez nadawców analizowanego projektu wyróżniono promocję wewnętrzną oraz zewnętrzną (medialną). Szczególną rolę w tym zakresie odgrywa aktywność obejmująca takie narzędzia, jak public relations oraz media relations. Jest ona kluczowa dla komunikacji marketingowej w jej klasycznym wymiarze. Należy jednak podkreślić, że działania tego typu są również realizowane przez podmioty trzeciego sektora w odniesieniu do promocji ich działalności, obejmującej budowanie pozytywnego wizerunku, rozpoznawalności, a także prezentowania misji organizacji. W ramach komunikacji promocyjnej w obszarze wewnętrznym podejmowane są działania skierowane przede wszystkim do wolontariuszy, zespołu oraz partnerów projektu. W wymiarze zewnętrznym natomiast adresatami tych działań są głównie przedstawiciele mediów. Obszar działalności media relations znajduje swoje odzwierciedlenie m.in. na podstronie „Dla mediów”, umieszczonej na oficjalnej stronie internetowej projektu „Caritas Laudato si'”. Jak podają organizatorzy, zakładka ta jest skierowana do dziennikarzy, agencji prasowych oraz wszystkich zainteresowanych współpracą medialną. Ponadto zamieszczono tam informację o możliwości zapisania się do newslettera prasowego.

Dodatkowo podkreślono: „jesteśmy otwarci na współpracę przy wywiadach i innych materiałach. Wsparcie dziennikarzy jest nieocenione w niesieniu przesłania *Laudato si'*” (*Dla mediów*).

Przechodząc do omówienia wyników analizy w zakresie drugiego pytania badawczego, należy zaznaczyć, że jednym z podstawowych elementów przesłania encykliki *Laudato si'* – nawiązującym bezpośrednio do kryzysu klimatyczno-ekologicznego, a zarazem obecnym w przekazach analizowanej inicjatywy – jest sytuacja osób ubogich. Problem ten został wyeksponowany poprzez nawoływanie (innymi słowy przekonywanie odbiorców) do podejmowania konkretnych działań mających na celu ograniczenie marnowania żywności. Ponadto, jak już wcześniej wspomniano, w przesłaniu Franciszka widoczna jest również troska o samą przyrodę, w tym o zwierzęta. Nadawcy analizowanego projektu także odwołują się do tej wartości, czego przejawem są m.in. apele kierowane do odbiorców o niezaśmiecanie środowiska czy oszczędzanie wody. Wątki te wybrzmiewają m.in. w ogólnopolskiej kampanii „Caritas Laudato si'”, w ramach której powstało sześć spotów edukacyjnych poświęconych takim zagadnieniom, jak żywność, bioróżnorodność, klimat, woda i powietrze. Zgodnie z założeniami nadawców projektu, materiały te mają wzbudzać w odbiorcach wrażliwość ekologiczną oraz ukazywać, w jaki sposób można dbać o środowisko. Ilustracja 1 przedstawia przykłady omówionych wyżej przekazów, zawierających elementy przesłania encykliki *Laudato si'*, które nawiązują do kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Warto dodać, że mają one wymiar perswazyjny, na co wskazują m.in. takie określenia, jak: „Sadź drzewa, rośliny, nie koś trawy” (*Eko spoty*).

Ilustracja 1. Przykładowe przekazy projektu „Caritas Laudato si'” zawierające elementy przesłania encykliki *Laudato si'*

Źródło: Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”, *Eko spoty*, <https://laudatosi.caritas.pl/artykuly/6-spotow-edukacyjnych-laudato-si/> (dostęp: 21.05.2025).

Godny uwagi jest fakt, że inicjatorzy projektu prowadzą działalność nie tylko w przestrzeni cyfrowej. Praktyczny wymiar ich postulatów i apeli uwiadamia się również w sferze offline – w formie przyjętej koncepcji „Wspólnot Działania” (ang. *communities of care*). Polega ona tym, że jej członkowie nie tylko przekazują sobie nawzajem wiedzę i umiejętności oraz uczestniczą w określonych aktywnościach edukacyjnych, lecz także podejmują pracę nad wyzwaniami środowiskowymi. W konsekwencji prowadzi to do zmiany postaw i wynikających z nich decyzji, w tym również wyborów konsumpcyjnych (*Wspólnoty Działania*). Ponadto działalność komunikacyjna projektu w przestrzeni publicznej stanowi zachętę do podejmowania określonych inicjatyw, takich jak np. „Podzielnik”. Jest to przedsięwzięcie, które funkcjonuje na zasadzie sklepu z używanymi rzeczami, jednak jego idea opiera się na nieodpłatności. Realizatorzy projektu przedstawiają konkretne wskazówki dotyczące tego, jak można stworzyć tego rodzaju inicjatywę (*Zalóż swój podzielnik*).

Podsumowując, w ramach projektu „Caritas Laudato si’” podejmowane są liczne i zróżnicowane działania komunikacyjne, odnoszące się bezpośrednio do refleksji papieża Franciszka. Różnorodne aktywności oraz środki wykorzystywane w celu dotarcia z przekazem do szerokiego grona odbiorców wpisują się w istotę koncepcji papieża Franciszka, jaką jest ekologia integralna – rozumiana w jej holistycznym wymiarze.

Podsumowanie

W świetle zaprezentowanych rozważań należy podkreślić, że pożądane są wszelkie działania podejmowane na rzecz przeciwdziałania zagrożeniom będącym konsekwencją postępującego kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Aktywności realizowane w ramach trzeciego sektora – w obszarze edukacji ekologicznej – takie jak projekt „Caritas Laudato si’”, stanowią jeden z przejawów tego rodzaju zaangażowania. Przykład omawianego projektu można uznać za szczególnie ze względu na jego kontekst religijny, obejmujący bezpośrednie odniesienia do encykliki *Laudato si’* papieża Franciszka, powszechnie znanej i szeroko dyskutowanej w różnych środowiskach. Jak podkreślił sam autor encykliki we wstępie, przesłanie tego dokumentu ma charakter uniwersalny, gdyż skierowane jest do wszystkich mieszkańców Ziemi – niezależnie od ich wyznania czy światopoglądu: „(...) chciałbym zwrócić się do każdej osoby mieszkającej na tej planecie. (...) W tej encyklice proponuję nawiązanie dialogu ze wszystkimi w odniesieniu do naszego wspólnego domu” (Papież Franciszek, 2015, s. 4). Tym samym treści zawarte w tym dokumencie mogą stanowić wzór oraz inspirację dla innych

organizacji zaangażowanych w edukację ekologiczną – również tych niezwiązanych ze środowiskiem katolickim.

W zakresie szeroko pojętej działalności proekologicznej na szczególną uwagę zasługuje rola mediów. Odgrywają one kluczową funkcję w kształtowaniu świadomości ekologicznej – zarówno ze względu na swój potencjał, jak i odpowiedzialność społeczną. Potencjał środków masowego przekazu przejawia się przede wszystkim w działalności edukacyjnej, koncentrującej się na zagadnieniach związanych z ekologią i podejmowanej przez różne podmioty. Jak wynika z przeprowadzonego badania, nadawcy projektu „Caritas Laudato si” wykorzystują zróżnicowane kanały komunikacyjne oraz posługują się licznymi metodami i narzędziami marketingowymi, aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców.

Świadomość ekologiczna w obszarze ekologii integralnej, propagowanej przez papieża Franciszka, ma szczególne znaczenie ze względu na eskalację zagrożeń klimatyczno-środowiskowych. W tym kontekście niezbędne są działania podejmowane przez zróżnicowane podmioty – zarówno na poziomie globalnym, jak i lokalnym, poprzez angażowanie społeczności w jej najbliższym otoczeniu. Co istotne, edukacja obywateli w zakresie wprowadzania niewielkich zmian w tym obszarze może mieć kluczowe znaczenie. Ważną rolę w tym procesie odgrywają organizacje pozarządowe. Potencjał tych podmiotów – wynikający z możliwości dotarcia z przekazem do szerokiego grona odbiorców przy wykorzystaniu odpowiednich kanałów komunikacyjnych oraz zastosowaniu właściwych metod i narzędzi – znacząco wzrasta również, gdy odwołują się one do autorytetu. W analizowanym przypadku jest to autorytet papieża, który w naturalny sposób współgra z omawianymi działaniami i wzmacnia ich wiarygodność.

W odniesieniu do potrzeby rozpowszechniania edukacji ekologicznej, opartej na filarach etycznych, zasadnicze znaczenie ma przywrócenie doświadczenia więzi z naturą oraz poczucia sprawczości w świecie społecznym. Fundamentem tych działań powinna być jednak nadzieja, rozumiana w tym kontekście jako poczucie mocy dokonywania zmian w swoim otoczeniu oraz realnej perspektywy podejmowania określonych aktywności. Jej obecność prowadzi do moralnego przekonania o wartości podejmowanego wysiłku i o tym, że właściwe zmiany są możliwe do przeprowadzenia. Brak nadziei natomiast sprawia, że działania na rzecz poprawy sytuacji ekologicznej tracą sens, prowadząc do zmęczenia moralnego i swoistego marazmu (Urbaniak, 2020, s. 88). Warto podkreślić, że owa nadzieja szczególnie wybrzmiewa w przesłaniu papieża Franciszka zawartym w encyklice *Laudato si*, którego praktycznym odzwierciedleniem jest projekt „Caritas Laudato si”. Wyrazem tej wiary, optymizmu i wdzięczności papieża niech będą słowa zaczerpnięte z tego dokumentu: „Ludzkość jest jeszcze zdolna do współpracy w budowaniu naszego wspólnego domu. Pragnę wyrazić uznanie, dodać otuchy i podziękować wszystkim, którzy angażują się na rzecz ochrony naszego wspólnego domu” (Papież Franciszek, 2015, s. 13).

BIBLIOGRAFIA

- Informacja prasowa (11.12.2024). *Głośno, ale czy skutecznie? Analiza odbioru protestów Ostatniego Pokolenia*. PublicRelations.pl. Pozyskano z: <https://publicrelations.pl/glosno-ale-czy-skutecznie-analiza-odbioru-protestow-ostatniego-pokolenia/> (dostęp: 20.05.2025).
- Jaromi, S. (2019). *Boska Ziemia*. Kraków: Znak.
- Jasikowska, K. i Pałasz, M. (2022a). Słownik klimatyczno-ekologiczny. 400 pojęć z wielu nauk. W: K. Jasikowska i M. Pałasz (red.), *Za pięć dwunasta koniec świata. Kryzys klimatyczno-ekologiczny głosem wielu nauk*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Biblioteka Jagiellońska, 777–843.
- Jasikowska, K. i Pałasz M. (2022b). Wstęp. Kryzys klimatyczno-ekologiczny i akademia: emocje, polityczność, wyobrażenia. W: K. Jasikowska i M. Pałasz (red.), *Za pięć dwunasta koniec świata. Kryzys klimatyczno-ekologiczny głosem wielu nauk*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Biblioteka Jagiellońska, 7–30.
- Kamińska, A. (2020). „Nie ma ekologii bez antropologii”. O zobojętnieniu ekologiczno społecznym, w oparciu o koncepcję „ekologii integralnej” papieża Franciszka. W: M. Urbaniak (red.), *Edukacja Etyczna. Etyczne implikacje katastrofy klimatyczno-środowiskowej*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UP, 17/2020, 123–149.
- Kotler, Ph. i Zaltman, G. (1971). Social Marketing. An Approach to Planned Social Change. *Journal of Marketing*, 35(3).
- Kudelko, N. (2019). Wpływ reklamy społecznej na deklarowane zachowania odbiorców na przykładzie studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 15(2), 106–124.
- Łosiewicz, M. (2018). *Nowe media w trzecim sektorze. Krytyczna analiza tendencji i uwarunkowań*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Niewiadomski, K. (2015). Komunikacja niewerbalna w misji nowej ewangelizacji: aspekt teologicznomoralny. *Seminare. Poszukiwania naukowe*, 36/4, 53–65.
- Papież Franciszek. (24.05.2015). *Laudato si'* (Encyklika poświęcona trosce o wspólny dom). Watykan. Pozyskano z: http://www.vatican.va/content/dam/francesco/pdf/encyclicals/documents/papafrancesco_20150524_enciclica-laudato-si_pl.pdf (dostęp: 21.05.2025).
- Ptaszyńska, A.A. (2019). Antropocen, wielkie przyspieszenie i insektagedon. *Kosmos. Problemy Nauk Biologicznych*, 68(4), 553–560.
- Sitko, B. (2021). Wegetarianizm ekologiczny jako ratunek dla klimatu i środowiska. Wybrane problemy i kierunki proekologicznych działań. *Facta Ficta. Journal of Theory, Narrative & Media*, 8(2), 43–57.
- Sitko, B. (2022). Zdrowie ludzi i zwierząt a chów masowy w działaniach komunikacyjnych Koalicji Społecznej Stop Fermom Przemysłowym. W: B. Sitko, E. Kurowicka-Roman i D. Kobyłański (red.), *Świat wobec współczesnych wyzwań społecznych*. Łódź: Wydawnictwo Naukowe ArchaeGraph, 83–92.

- Skubała, P. (2020). Myślenie relacyjne, inkluzyjne w dobie kryzysu klimatycznego. W: M. Urbaniak (red.), *Edukacja Etyczna. Etyczne implikacje katastrofy klimatyczno-środowiskowej*, 17, 5–16.
- Strona internetowa Caritas Polska. *Misja i statut*. <https://caritas.pl/misja-i-statut/> (dostęp: 22.05.2025)
- Strona internetowa Caritas Polska. *O nas*. <https://caritas.pl/o-nas/> (dostęp: 22.05.2025).
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Biblioteka*, <https://laudatosi.caritas.pl/biblioteka/> (dostęp: 21.05.2025).
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Dla mediów*. <https://laudatosi.caritas.pl/dlamediow/> (dostęp: 21.05.2025).
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Ekobook*, <https://laudatosi.caritas.pl/ekobook/> (dostęp: 21.05.2025).
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Ekologia integralna*, <https://laudatosi.caritas.pl/ekologia-integralna/> (dostęp: 21.05.2025).
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Eko spoty*, <https://laudatosi.caritas.pl/artykuly/6-spotow-edukacyjnych-laudato-si/> (dostęp: 21.05.2025).
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Podcasty o ekologii*, <https://laudatosi.caritas.pl/biblioteka/> (dostęp: 21.05.2025)
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Wspólnoty Działania*, <https://laudatosi.caritas.pl/wspolnoty-dzialania/> (dostęp: 21.05.2025).
- Strona internetowa projektu „Caritas Laudato si’”. *Załóż swój podzielnik*, <https://laudatosi.caritas.pl/podzielnik/zaloz/> (dostęp: 21.05.2025).
- Sztompka, P. (2019). Autentyczność przekazu w komunikacji międzyludzkiej. Sekret papieża Franciszka. W: W. Misztal, R. Nęcek i M. Radej (red.), *Papież Franciszek i współczesność: Z refleksji nad fenomenem komunikowania się*. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, 59–70.
- Tkocz, A. (2016). Rola marketingu społecznego w kształtowaniu zmian społecznych, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 458, 23–32. DOI: 10.15611/pn.2016.458.02.
- Urbaniak, M. (2020). O projekcie nowej etyki środowiskowo-klimatycznej. Zarys podstawy aksjologicznej projektu. W: M. Urbaniak (red.), *Edukacja etyczna. Etyczne implikacje katastrofy klimatyczno-środowiskowej*, 17, 77–92.
- Wasilik, K. (2014). Trendy w zachowaniach współczesnych konsumentów – konsumpcjonizm a konsumpcja zrównoważona. *Konsumpcja i Rozwój*, 1(6), 66–74.

Barbara Sitko – doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, zatrudniona na Wydziale Nauk o Komunikacji Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Zainteresowania badawcze koncentrują się na problematyce marketingu społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji organizacji pozarządowych. Uzupełnieniem tych zainteresowań jest edukacja medialna, obejmująca zagadnienia kompetencji medialnych, krytycznego odbioru treści komunikacyjnych oraz świadomego uczestnictwa w środowisku mediów współczesnych.

